

Äratrükk „Tervisest“.

Lastekaitse korraldus Eestis.

Dr. E. Lasberg.

Lastekaitse seadusandlus. Erilist lastekaitse seadust Eestis ei ole. Selle aset täidab Riigikogu poolt 19. juunil 1925. a. vastuvõetud Hoolekande seadus (Riigi Teataja nr. 120/121, 1925. a.). Hoolekande seaduse kõrval puudutavad lastekaitse küsimusi veel mitmed teised seadused, nagu perekonnaabiraha seadus (Riigi Teataja nr. 1/2, 1923); seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstus-ettevõtetes (Riigi Teataja nr. 68, 1924) ning mõned §§ väljaspool abielu sündinud laste toitmise ja kasvatuse kohta Balti eraseadusest.

Hoolekande seaduse järele kuuluvad hoolekande alla:

- 1) täielikud vaesedlapsed;
- 2) lapsed, kellel isa või ema küll elavad, kuid ei suuda kasvatada oma lapsi;
- 3) vanemalt ja eestkostjalt käesolevas seaduses näidatud põhjustel äravõetud lapsed;
- 4) mahajäetud ja leitud lapsed;
- 5) lapsed, kelle vaimlist, kehalist või kõlblist edenemist ähvardab hädaoht.

Peale selle kuuluvad hoolekande alla kõik defektiivsed lapsed, s. t. idioodid, pimedad, kurdid, tummad ja vigased.

Laste hoolekande teostajatena on nähtud ette: riik, omavalitsused ja eraorganisatsioonid, kellest viimased võivad avada hoolekandeaustusi, nagu rinnalaste- ja emade kodused, lastekodusid, laste suvekoloniisid jne. töö-hoolekandeministri loal.

Hoolekande asutiste, samuti ka lastekaitse asutiste tervishoidlik järelvalve on usaldatud riigi tervishoiu-hoolekandevalitsuse ja vastavate omavalitsuste tervishoiu osakondade hooleks, kuna hariduslik ja kasvatuslik külg laste hoolekandeaustistes haridusministeeriumi ja viimase organite ja järelvalve alla kuulub.

Hoolekande laste eest algab esimesest elupäevast ja kestab täiseasuseni ning seisab laste vaimlise, kõlblise ja kehalise edene-
mise eest hoolitsemises ja vajavaile ülalpidamise ja ravitsuse

andmises. Seda hoolekannet teostatakse abitarvitajate laste, rinnalaste- ja emadekodusse, lastekodusse paigutamise ja perekondadesse kasvatada andmise teel.

Hoolekanne rinnalaste eest on tehtud töö-hoolekandeministeeriumi ülesandeks, kes sel otstarbel avab tarvidust mööda rinnalaste ja emadekodud, kuhu maksuta paigutatakse leitud või mahajäetud rinnalapsed, samuti puudustkannatavad rinnalapsed, kas üksikult või ühes emaga, kui viimane last rinnapiimaga toidab. Emad jäetakse rinnalaste- ja emadekodudesse kuni lapse kuuekuuliseks saamiseni, erijuhtumustel ka veel kauemini, lapsed aga kuni kolme aasta vanuseni. Kolmeaastaseks saanud lapsed, kui neid ei ole võimalik tagasi anda vanematele, paigutatakse lastekodudesse või antakse kasvatada perekondadesse. Rinnalapsi, kes ei mahu rinnalaste ja emadekodudesse, võib kasvatada ka perekondades töö-hoolekandeministeeriumi või omavalitsuste kulul.

Peale rinnalaste- ja emadekodude peetakse töö-hoolekandeministeeriumi poolt ülal veel lastekodud hoolekande alla kuuluvate sõdurite ja riigiteenijate laste ning mahajäetud laste jaoks.

Lastekodudes kasvatatakse lapsed 3—16 a. vanuseni, kusjuures kasvatuskulud kannab selle linna või maakonna omavalitsus, kelle piirkonnas lapse ema või isa lapse hoolekande alla võtmise ajal alaliselt elas.

Lastekodude hea käekäigu eest hoolitsemiseks, sisemise korra järele valvamiseks ja puuduste kõrvaldamiseks asutatakse nende juurde eripõhikirja alusel hoolekogud.

Lastekodudes saavad lapsed täieliku ülalpidamise, riided ja jalanõud. Kasvandikkudele antakse täielik algkooli haridus, mis otstarbel lastekodudes koole võib avada. Peale selle õpetatakse neile täielikult kätte mingisugune tööala või elukutse. Andrikkamatele võib võimaldada hoolekogu ettepanekul koguni kesk- ja kõrgema hariduse saamist. Lastekodust väljalastud lapsed jäävad täisealiseks saamiseni lastekodu hoolekogu järelvalve alla, kes neile teenistuse otsimisel abiks ja nõuandjaks on. Lastekodudest lahkuvatele antakse kaasa riided, jalanõud, pesu ja muud tarvilikud asjad.

Lapsi võib kasvatada ainult usaldusväärilistes, heas kuulsuses olevates perekondades, kus keegi perekonna liigetest ei põe raskesti parandatavaid või parandamata nakkushaigusi; kus kodus ei ole üle 3 alla 15 a. vanuse lapse ja kus elatakse tervishoiu nõuetele vastavas korteris ja lapsi ümbritseb armastus ning hool.

Igal perekonnal, kes tahab võõraid lapsi kasvatada võtta, peab selleks kohalikult omavalitsuselt kirjalik luba olema, kusjuures lapse kasvatada andmisel sõlmitakse kasvatajaga kirjalik leping.

Ühte perekonda lubatakse mitte rohkem kui 3 last kasvatada anda, kusjuures ainult 1 laps võib alla 1 a. v. olla, väljaarvatud õed-vennad.

Eesõigus kasulaste saamisel antakse nendele perekondadele, kuhu laps võib jääda kuni täisealiseks saamiseni.

Parandamata või raskesti parandatavaid nakkushaigusi põhjajaid lapsi lubatakse ainult ametliku arsti nõusolekul neisse perekondadesse paigutada, kus nad eraldatud võivad olla.

Eelkoolialiste laste hoolekande otstarbel kohustab hoolekande seadus linna ja alevivalitsusi avama jõudumööda ja tarviduse järele laste jaoks kolmest kuni seitsme aasta vanuseni lasteaedu, kuhu lapsi tööajaks võidakse viia ja kus antakse puudustkannatavaile lastele maksuta, teistele maksu eest sooja einet ja piima.

Nõrga tervisega laste jaoks kohustab hoolekande seadus linna- ja maavalitsusi asutama suvekuudeks maale suvekoloniid, kuhu vastu võetakse tervise kosutamiseks puudustkannatavaid lapsi maksuta.

Suuremate vabrikute ja tehaste juurde on ette nähtud lastesõimede asutamine alla 3 a. lastele ettevõtte kulul, samuti ka lasteaedade avamine.

Hoolekanne vigaste ja kurikalduvustega laste eest on tööhoolekandeministeeriumi ülesandeks, kes selleks otstarbeks avab varjupaigad, töökodud ja kool-kodud. Varjupaikades, töökodades ja koolkodudes saavad hoolealused täieliku ülalpidamise, tarvilikud riided ja pesu.

Puudustkannatavad hoolealused, kes eeluurimise ja kohtu all, või kohtu poolt mõistetud kurikalduvustega laste parandusvarjupaika, vaestelaste varjupaikadest kurikalduvuse tõttu väljaheidatud, koduta jäänud ning tänav-ellu sattunud allealised, kui need tabatud niisuguse eluviisi pealt, mis eeldab kuritegevusele või prostitutsioonile kaldumist, kuritegijate, joomarite ning avalikkude naiste lapsed, kelle juures puuduliku kasvatuses tagajärjel kuritegevusele või prostitutsioonile kaldumist võib eeldada, võetakse koolkodudesse, töökodadesse ja varjupaikadesse maksuta.

Koolkodudes antakse hoolealustele algharidust ja õpetatakse kätte nende võimistele vastav töö või amet. Nendesse jäävad hoolealused niikauaks, kuni nad mingisuguse töö kätte õpivad sel määral, et ise suudavad omale ülespidamist teenida, kuid igatahes kaheksateistkümnenda eluaasta lõpuni.

Millele hoolekande seaduses lastekaitse alal vähe tähelepanu pöördud — see on vallaslaste kaitse.

Vallaslaste suhtes on öeldud ainult, et väljaspool abielu sündinud lapse isa on kohustatud peale lapse ülalpidamise kulude kandmise hoolitsema ka lapse ema eest ja teda ülalpidama neli nädalat enne ja kuus kuud pärast sünnitamist ja ühtlasi ka tasuma sünnitamisega ühenduses olevad arsti ja ämmaemanda kulud.

Perekonna-abiraha seaduse järele maksetakse kõigile riigiametnikele ja teenijaile ning rahvaväelastele, kes vähem kui 12.000 senti kuus palka saavad nende ülalpidamisel olevate

lihaste laste pealt kuni 18 a. toetusraha, 400—800 sendini kuus vastavalt teenistuskoha asupaigale.

Seaduses laste, allealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes on kindlaks määratud, missuguses vanuses lapsed ja allealised missugustes tööstusettevõtetes töötada võivad ja kus see neile keelatud on.

Balti eraseadusest väärivad tähelepanu:

§ 167 järele on vallaslast kohustatud toitma ja kasvatama mitte üksinda ema, vaid ka isa, kuigi ta pole lapse emaga abiellunud ja tal isa võimu lapse kohta ei ole.

§ 168 kohaselt on isa esimeses järjekorras kohustatud oma vallaslapse toitmiseks ja kasvatamiseks tarvisminevat toitmisrahad niikaua andma, kuni laps ise ennast suudab elatada.

§ 170 näeb ette, et ka isa pärandusest on vallaslapsel õigus saada vastavaid toitmisrahaid.

Eeltooduga piirdub üldjoontes kõik, mis meie maksvates seadustes lastekaitse seisukohalt tähtsaks osutub.

Emade ja rinnalaste hoolekanne. Seaduse järele on riik kohustatud hoolt kandma abitarvitajate rinnalaste eest. Selleks on asutatud töö-hoolekandeministeeriumi poolt juba enne hoolekande seaduse maksmapanemist 4 rinnalaste- ja emadekodu. Esimene, praegune Nõmme rinnalaste- ja emadekodu asutati 1919. a. Tallinnas, hiljem viidi ta üle Nõmmele selleks ehitatud uude maija ja praegu leiavad seal hooldamist 150 rinnalast ja 40 ema. Teine kronoloogilises järjekorras on Kuresaare rinnalaste- ja emadekodu, asutatud 1920. a. 50 lapsele ja 20 emale. Kolmas — Tartu kodu — asutati 1921. a. samuti 50 lapsele ja 20 emale, kuna neljas — Narva kodu — 1925. a. tegutseb; viimases on, nagu kahes eelmiseski, ruumi 50 lapsele ja 20 emale.

Peale selle hoolitseb riik rinnalaste eest nende kasvatada andmisega perekondadesse, mida teostatakse rinnalastekodude hoolekogude ja eraorganisatsioonide — naisseltside ja lastekaitseühingute kaudu. 1. detsembriks 1928 oli perekondades kasvatada 270 last. 1928/29 eelarve aastal kulutas töö-hoolekandeministeerium laste perekondades kasvatamise peale kr. 3000 — kuus, kusjuures üksikutele asjaosalistele asutistele ja organisatsioonidele järgmiselt toetust anti: Tartu rinnalaste kodule 1000 kr., Narva rinnalaste kodule 200 kr., Kuresaare rinnalaste kodule 150. kr., Nõmme rinnalaste kodule 200. kr., Viljandi naisseltsile 150. kr., Pärnu naisseltsile 100. kr., Nõmme naisseltsile 250. kr., Tallinna naisseltsile 450. kr. ja Eesti Lastekaitse Ühingule 500 kr., Kuid vaatamata sellele on tarvilikkude summade ja ruumide puudusel riiklist hoolekannet vajavatest palvetest umbes 30% rahuldamata jäänud, kuigi palved olid põhjendatud.

Rasedate eest hoolitsemine. Rasedate eest hoolitsemine on senini korraldamata, välja arvatud maksuta nõu-anne ja arstiabi, mida neile antakse emade ja laste nõu-andepunktide kaudu. Suuremates linnades on olemas sünnitus-

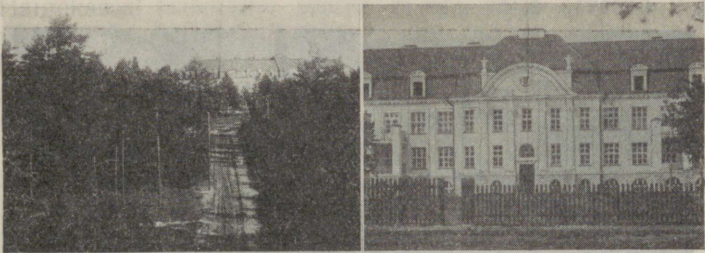
asutised ehk vastavad osakonnad linna haigemajade juures, kuid väiksemas linnades ja maal puuduvad nad täiesti. Ka puudub meil sarnane asutis, kuhu vallasemad võiksid minna emakssaamist ootama, mille tagajärjel sageli aborte ja laste hukkamisi ette tuleb.

Laste haigemajasid on ainult üks üle riigi, nimelt ülikooli lastekliinik, Tartus, 25 voodiga, mis töötab prof. A. Lüüsi juhatusel.

Tallinnas on linna tervishoiu komisjonis ka mitmel korral arutatud laste haigemaja ehitamise küsimust, kuid krediitide puudusel ei ole selle teostamisele seni veel saadud asuda.

Emade- ja laste nõuandepunkte oli 1928. a. lõpul üle riigi 17, sellest 3 Tallinnas; Tartus, Narvas, Pärnus, Viljandis, Rakveres, Võrus, Haapsalus, Kuressaares, Paides. Petseris, Nõmmel ja Põltsamaal — igal pool üks. Maal on ainult 2 nõuandepunkti — mõlemad Petserimaal.

Esimene nõuandepunkt avati Tallinnas 1921. a. Lady Muriel Paget'i poolt. Järgmised nõuandekohad asutati Ameerika Punase

Pilt 1. Meie uus ja kõige suurem rinnalaste kodu Nõmmel.

Pahemal — vaade eemalt, kodu asub männi metsas. Paremalt — peasissekäik.

Risti poolt Tallinnas, Tartus, Narvas ja Petseris. Praegu töötavad kõik need nõuandepunktid omavalitsuse asutistena, peale Petseri punkti, mida E. Punane Rist ülal peab. Mainitud 17 nõuandepunkti on 11 linnavalitsuste ja 6 eraorganisatsioonide ülalpidamisel.

Tuberkuloosi haigete laste ravimiseks asutati töö-hoolekandeministeeriumi poolt 1927. a. lastekodu-sanatoorium Tahevas Valgamaal 60—80 lapsele. Muid ravitusasutisi laste jaoks Eestis ei ole.

Hoolekandeeelkoolialiste laste eest. Hoolekannet väikelaste eest kuni koolieani teostatakse vastavate lastekodude, päevakodude ja lasteaedade kaudu.

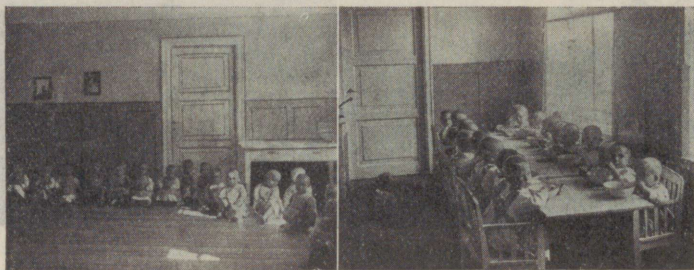
Päevakodusid, kuhu emad võiksid lapsed anda kogu tööoleku ajaks, on Eestis senini veel vähe.

Tähtsam neist on Tallinna linna Kopli päevakodu 150 lapsele, mis avati möödunud aasta lõpul ja kuhu võetakse vastu eelkoolialiste laste kõrval ka rinnalapsi. Päevakodu iseloomuga on veel Balti Puuvilla vabriku lastehoid 50 lapsele 6 nädala vanusest

kuni 7 a. v. ja Saksa Naisliidu päevakodu, asutatud 1928. a. lõpul 30 lapsele 7—10 a. v. Kõik teised asutised, mis küll päevakodu nime kannavad, on harilikud lasteaiad, kus lapsed võrdlemisi lühemat aega päeva jooksul viibivad.

Lasteaedu on praegu linnades 59 kokku 2462 lapsele. Peale selle töötavad linnades veel 5 suvist lasteaeda 215 lapsele. Maakondades on senini avatud 18 lasteaeda 728 lapsele ja 5 suvist lasteaeda 93 lapsele.

Defektiivsete laste kasvatamine ja hooldamine. Seaduse järele on defektiivsete laste hooldamine riigi ülesandeks, kes neid paigutab vastavatesse varjupaikadesse, töökodudesse ja kool-kodudesse. Senini on ellu kutsutud vigaste ja nõdramoistuslikeks jaoks 8 mitmesugust hoolekande asutist. Töö-Hoolekandeministeeriumi poolt on asutatud: nõdramoistuslikeks kool-kodu Udrikus Virumaal 100 hoolealuse jaoks. Pime-date kool-kodu 27 hoolealusele Tartus ja parandus-kasvatustmaja 40 tütarlapsele Virumaal Saksi mõisas.

Pilt 2. Jooni Nõmme rinnalaste kodu sisemusest.
Paremal — lapsed lõunatamas; pahemal — reas potil.

Haridusministeeriumi ülalpidamisel töötab riigi hoolekandekool Koloveres 60 kasvandikule ja riigi kurtummade kool 120 hoolealusele Virumaal Porkuni vallas.

Kohtuministeeriumi poolt peetakse ülal poeglaste paranduskasvatustmaja 140 hoolealusele Harku Vallas Harjumaal.

Suveasundused lastele. Esimene laste suveasundus Eestis kutsuti ellu 1919. a. Tallinna Pedagoogika Seltsi poolt. Pedagoogika Selts pidas suveasundusi kuni 1917. a., saates iga aasta 20—40 last maale suvitama, kuhu nad jäid 2 kuuks.

Teine suveasundus oli Tallinna Lastekasvatuse Seltsi oma, mis töötas 1912.—1915. a.

1928. a. oli Eestis juba 20 suvekoloniid kokku 1669 lapsele. Sellest oli Tööhoolekandeministeeriumi ülalpidamisel 5 koloniid 550 lapsele, E. P. R. 4 koloniid 335 lapsele, omavalitsustel (Pärnu maavalitsusel) 1 koloniid 100 lapsele; E. Lastekaitse Ühingul ühes osakondadega 5 koloniid 337 lapsele, Saksa Nais-

liidul 2 kol. 72 lapsele; Haigekassal 2 kol. 155 hoolealusele ja Raudteelaste hoolekande Ühingul 1 suvekolonii 120 l.

Mängumurusid on ka mitmes linnas, kuid lähemad andmed nende kohta puuduvad.

Lastekaitse asutistest on praegu (I. I. 29.) riigi ülalpidamisel 4 rinnalaste ja emadekodu kokku 300 lapsele ja 100 emale; 1 lastekodu 3—16 a. 125 lapse jaoks ja 7 asutist defektiivsetele lastele, kus leidub ruumi 537 hoolealusele. Peale selle on riigi ülalpidamisel 5 suvekoloniid 550 lapsele.

Omaavalitsustel on 19 lastekodu kokku 1167 lapsele 3—16 a. v.; sellest linnavalitsustel 11 kodu 762 lapsele ja maavalitsustel 8 varjupaika 405 lapsele.

Suvekoloniisid on maavalitsustel ainult 1, nimelt Pärnu maavalitsuse suvekolonii 100 lapsele.

Lasteaedadest on linnavalitsuste ülalpidamisel 17, kokku 1043 lapsele, peale selle 3 suvist lasteaeda 165 lap. Maavalitsustel on ainult 3 lasteaeda, kokku 104 lapse jaoks.

Haigekassal lastekaitse asutisi ei ole, välja arvatud 2 suvekoloniid 155 hoolealusele.

Eraorganisatsioonide poolt korraldatav laste hoolekanne Eestis on võrdlemisi laialdane. Eraorganisatsioonide poolt peetakse ülal 10 lastekodu 365 lapse jaoks ja 2 asutist defektiivsetele lastele, kuhu mahuvad 62 hoolealust.

Suvekoloniisid on eraorganisatsioonidel 12 kokku 864 lapsele.

Lasteaedadest kuuluvad eraorganisatsioonidele linnades 42 lasteaeda 1429 lapsele, 2 suvist lasteaeda 50 lapsele ja 4 mänguringi 75 lapsele; maakondades — 15 lasteaeda 614 lapsele ja 3 suvist lasteaeda 93 lapsele.